

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Бердянський державний педагогічний університет

Інститут філології та соціальних комунікацій

Кафедра української та зарубіжної літератури і порівняльного
літературознавства

Сонячні кларнети:

танець, музика, театр у літературних проєкціях

Матеріали

Міжнародної наукової конференції

Бердянськ-2021 рік

ЗМІСТ

<p>Анісімова Н.П.</p> <p>Александрова Г. А.</p> <p>Балабуха Н.В.</p> <p>Баторій А.В.</p> <p>Белімова Т.В.</p> <p>Біличенко О. Л.</p> <p>Бітківська Г.В.</p> <p>Богданова М.І.</p> <p>Боговін О.В.</p> <p>Бокшань Г. І.</p> <p>Бондарєва О.Є.</p>	<p>ХУДОЖНІ ПРИЙОМИ МОДЕЛЮВАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОГО СВІТУ У ЛІРИЦІ ІВАНА МАЛКОВИЧА 9</p> <p>РЕЦЕПЦІЯ БІОГРАФІЇ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА В РОМАНІ СТЕПАНА ПРОЦЮКА «МАСКИ ОПАДАЮТЬ ПОВІЛЬНО» 12</p> <p>«ОМУЗИЧНЕННЯ» ПОЕТИЧНОГО ВИСЛОВУ: ВИКОРИСТАННЯ МУЗИКИ К. ДЕБЮОССІ ТА Г. ФОРЕ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПРИ ВИВЧЕННІ ТВОРІВ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОДЕРНІСТІВ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТтя 15</p> <p>«ОБСЦЕННА ЛЕКСИКА У СУЧASНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ТЕАТРІ: ФІЛОСОФСЬКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ» 18</p> <p>СТРАТЕГІЇ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ФОРМУВАННЯ КОНТЕКСТІВ ПАМ'ЯТІ В РОМАНАХ Ф. ГРЕГОРІ, Г. ГОРОЖЕНКО, Я. ДЕГТЯРЕНКО 21</p> <p>ТЕАТРАЛІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ КОМУНІКАТИВНОГО ДИСКУРСУ 24</p> <p>ТЕОРЕТИЧНА І ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА ОЛЕКСАНДРА БОГОМАЗОВА В ІНТЕРМЕДІАЛЬНОМУ ВИМІРІ 27</p> <p>СВОЄРІДНІСТЬ ЖІНОЧИХ ТА ЧОЛОВІЧИХ ОБРАЗІВ У МЕШАП-РОМАНІ СЕТ ГРЕМА-СМІТА «ГОРДІСТЬ І УПЕРЕДЖЕННЯ І ЗОМБЯ» 30</p> <p>«СЕЙ ВЕЧІР В НАШІМ ДОМІ БАЛ МАСКОВИЙ»: МАСКАРАДНИЙ КОД У ДРАМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «КАМІННИЙ ГОСПОДАР» 32</p> <p>МУЗИЧНІ ОБРАЗИ В РОМАНІ ОЛІВ'Є БУРДО «ЧЕКАЮЧИ НА БОДЖАНГЛЗА» 35</p> <p>ТАНЕЦЬ ЯК ОСОБЛИВИЙ ПРОСТІР ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ БІОГРАФІЇ (ЗА П'ESSОЮ ЛІДІ ЧУПІС «ТАНЦІ ГОНЧАРНОГО КОЛА») 38</p>
---	--

УДК 821.161.2:371.315 (043.2)

Редакційна колегія:

Новик О.П., доктор філологічних наук, професор кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства, Бердянський державний педагогічний університет; **Харлан О.Д.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства, Бердянський державний педагогічний університет

*Дrukується за рішенням вченої ради
факультету філології та соціальних комунікацій
Бердянського державного педагогічного університету
(протокол № 1 від 28.08.2021 р.)*

C 43 «Сонячні кларнети: танець, музика, театр у літературних проекціях»: матеріали міжнародної наукової конференції (23–24.09.2021 р.) / [ред.кол. О. П. Новик, О.Д. Харлан]. Бердянськ : БДПУ., 2021. 209 с.

У збірнику вміщено матеріали доповідей і повідомлень міжнародної наукової конференції, що відбулася на базі факультету філології та соціальних комунікацій Бердянського державного педагогічного університету. Конференцію було присвячено питанням між мистецької взаємодії літератури, музики, танцю, театру, проблематика доповідей спирається на потреби наукового літературознавства та практики викладання літератури у контексті між мистецької взаємодії.

Матеріали збірки можуть бути використані вчителями та студентами-філологами, викладачами, аспірантами, а також усіма, хто цікавиться сучасними проблемами дослідження літератури.

УДК 821.161.2:371.315 (043.2)

За зміст статей і правильність читування відповідальність несуть автори
© Бердянський державний педагогічний університет, 2021
© Автори статей, 2021

Бітківська Г.В.,
доктор філологічних наук,
Київський університет імені Бориса Грінченка

ТЕОРЕТИЧНА І ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА ОЛЕКСАНДРА БОГОМАЗОВА В ІНТЕРМЕДІАЛЬНОМУ ВІМІРІ

Олександр Богомазов (1880–1930) – видатний живописець і графік, «український Пікассо» [3, 139], один з лідерів і теоретиків українського авангарду. Творчість митця тривалий час після смерті замовчувалася, він був відомий тільки у досить вузькому колі зацікавлених мистецтвознавців [4, 142]. Масштабне висвітленняздобутків і відкриттів Богомазова в Україні розпочалося вже в часи незалежності: відбулися великі персональні виставки в Києві (1992; 2019) і за кордоном (Тулуса, 1991; Санкт-Петербург, 2008; Вільнюс, 2021). Творчість Олександра Богомазова нині активно досліджується науковцями (Д. Горбачов, Е. Димшиць, О. Кашуба-Вольвач, А. Сукало та ін.).

У зв'язку зі світовим визнанням Богомазова посилилася увага не лише до його образотворчих робіт, а й до біографії та витоків творчості. Дослідники із захопленням пишуть про неординарність і багатогранність його постаті. Відомо, що Богомазов, окрім таланту до малювання, мав музичний хист – умів грati на віолончелі, скрипці, сопілці, співав [3, 134; 4, 145]. Особливе зацікавлення викликає літературне обдаровання художника. Воно виявилося у веденні щоденника, нотаток щодо теоретичних основ живопису й художньої творчості, у написанні листів, віршів та різноважної художньої прози (есе, притчі, казки, етюди тощо) [3, 5]. Богомазову належить низка наукових та науково-педагогічних праць, здебільшого неопублікованих.

Глибоке осмислення Богомазовим в теоретичних працях і літературних творах естетичних зasad художньої діяльності, сповідування їхніх ідеї структурної спорідненості видів мистецтва, визначення елементів окремого виду мистецтва, динамічність зв'язків між визначеними елементами, посилана увага до форми мистецького твору тощо уможливлюють порушення питання про значення теоретичної і літературної спадщини Олександра Богомазова під час формування національних передумов теорії інтермедіальності.

Найвідоміша теоретична праця Олександра Богомазова – трактат «Живопис та елементи» (1914) – існувала в рукописі понад 70 років. Нерідкі фрагменти з трактату публікуються 1989 р., а повністю його відноно в перекладі українською і англійською мовами 1996 р. обмеженим тиражем [1]. Ще до виходу друком за трактатом закріпився оцінний епітет французького мистецтвознавця А. Накова – «пророчий» [4, 142]. Ідеї трактату Богомазова споріднені з книжкою Василя Кандінського «Про луковину у мистецтві» (1912), маніфестом Альбера Глеза і Жана Метценже «Про кубізм» (1913), трактатом Казимира Малевича «Супрематизм. Світ

як безпредметність, або Вічний спокій» (1922) [3, 132; 4, 142]. Водночас Дмитро Горбачов наголошує, що за глибиною і логічністю пізнання нового мистецтва трактат Богомазова не має аналогів: «Це система художніх універсалій, психологія художнього сприйняття, "мислення очима", що його розглянуто поетапно – від інтуїтивного настрою на хвилю "ритмуючого об'єкту" через всебічний аналіз його властивостей і якостей до вольової імітації свого хвилювання у картині. Інтуїтивізм Бергсона і діалектику Гегеля поєднано у цьому пророчому манускрипті» [3, 132].

Міркуючи про природу живопису як мистецтва, О. Богомазов порівнює структуру кількох видів мистецтва: живопису, музики, поезії, архітектури та скульптури. У кожному з цих видів він визначає одинакові елементи: первісний елемент, форму, зміст (масу) й середовище [1, 24]. Художник вважає, що «елементи всіх Мистецтв мають одну природу – зміність тільки той матеріал, яким користується мистецтво, але принцип ставлення до цього матеріалу цілком однаковий для усіх Мистецтв: з Первісного елемента створити Форму і наповнити її Змістом» [1, 25]. Між елементами виду мистецтва є певний зв'язок, який загальний для усіх видів, бо елементи є однаковими для усіх видів. Важливою ознакою кожного елемента є рух: «Форма та Зміст розвилися з руху маси Первісного Елемента і Зміст надав рух Formi. Цей рух є характерна та життєва ознака у всіх елементів Мистецтва і він же пов'язує їх в одне ціле. (...) Цей рух, яким керує свідомість Художньої Особистості, створює Ритм, який і є зв'язком, свідомо проведеним між усіма елементами» [1, 26].

Втілення теоретичної ідеї про ритм як зв'язок між елементами мистецького твору, висловлену в трактаті, можна простежити в художніх творах О. Богомазова різного жанру і часу створення. Скажімо, образ Києва з кубофутурystичних картин художника можна проінтерпретувати такою його фразою: «Київ у своєму пластичному об'ємі виповнений прекрасного й розмаїтого глибокого динамізму. Тут вулиці впираються у небо, форми напруженні, лінії енергійні, вони падають, розбиваються, співають і грають. Загальний темп життя ще більше підкреслює сей динамізм, надає йому, сказати б, законної підстави і широко розливається навколо, доки не заспокоїться на тихих берегах лівого Дніпра» [цит за: 3, 131].

У вірші О. Богомазова «Порой по-детски весела...» (1909) створено динамічний портрет юної красуні. Автор милується її безпосередністю та швидкими змінами настрою: вона буває весела, мовчазна, усміхнена, вередлива, вперта. Загальне враження ліричного героя компонується різними елементами: рисами характеру дівчини, її поведінкою, діями, небажанням малювати тощо. Піднесено-поетична лексика відповідає образу витонченій романтичної особи, що перебуває під впливом

символістської поетики: «Поёт про сфинксы, океаны, / Про звёзды, ночи и канстанты» [2]. Далі нанизуються досить відомі образи – «цветы», «тайна ночи голубой», «грёзы», «дивные мечты» тощо. Однак у нібито нескінченній перелік поетичних образів вклинується розмовна репліка «Пусть-ка послушают болваны, / Они в искусстве ведь профаны!» Ця фраза дистанцією ліричного героя від предмета захоплення, надає його «словесам» легкого іронічного забарвлення, а каталог образів позбувається однозначного стилістичного забарвлення – схвалення чи заперечення. Таких іронічних фраз, які стилістично «випадають» із римованих рядків, кілька, і вони структурно організовують загалом невибагливий текст, надають йому ритму, Змісту і Форми.

У притчі про «шоколадного фабриканта» (1911) Богомазов як автор обирає собі маску невідомого філософа і, використовуючи алегорії «шоколадний фабрикант» (Ш.Ф.) і «простий смертний» (П.С.), визначає сутність художника і мистецтва. Зобразивши фігури Ш.Ф. і П.С. у їхніх зничках (рід занять, супільній стан, одяг, їжа, мовлення тощо), автор визначає тип художника як зовсім не схожого на них: «Художник не може стати Ш.Ф. і не хоче бути простим смертним» [5, 98]. Тобто пропонується відповідь на найважливіше філософське питання: хто я? Характеризуючи діяльність художника, те, де він і як живе, як спілкується з дружиною і пілюється про неї, автор висловлюється про сутність мистецтва і про те, як художник має ставитися до мистецтва.

Мистецтво для головного персонажа притчі і її автора – не копіювання натури, не точне відтворення дійсності, а аналіз, «змінювання видимого, щоб створити з нього відчуте. Світ довкола, на думку художника, – безмежна скарбниця краси, доступна тому, хто має сміливість підійти білячі і відсмикнути закриту завісу» [5, 102].

Отже, літературні твори Олександра Богомазова є поліководими текстами, що корелюють з його образотворчою і теоретичною спадщиною. Вони резонують з культурою доби модерну, проте здатні генерувати нові сенси в сучасному соціокультурному просторі.

Література

1. Богомазов О. Живопис та елементи. Київ : Задумливий страус, 1996. 176 с.
2. Богомазов А. Порой по-детски весела... ЦДАМЛМ України. Ф. 360. Оп. 1. Спр. 193. Арк. 33 / публ. О. Кашуба-Вольвач. URL: <https://m.facebook.com/namu.museum/photos/a.434627048143/10157831493163144/?type=3&source=57>
3. Горбачов Д. Не для грошів народжений, або Логіка краси (Олександр Богомазов). Хроніка 2000. Наш край. 1992. Вип. 1. С. 130–139.
4. Димшиць Е. Вступ до спогадів дочки О. Богомазова. Українське мистецтвознавство. 1993. Вип. 1. С. 141–145.
5. Кашуба-Вольвач О. Олександр Богомазов : автопортрет. Київ : Родовід, 2012. 108 с.